

Nowe impulsy dla edukacji obywatelskiej
Deklaracja Europejskiej Sieci Edukacji Obywatelskiej
Listopad 2020

Rok 2020 przyniósł zasadnicze przewartościowanie naszego myślenia o edukacji w świecie, Europie i Polsce. Pandemia przeniosła proces nauczania do sieci, ograniczyła dostęp do edukacji najuboższym i najsłabszym, utrudniła też młodym ludziom budowanie więzi społecznych.

Jednocześnie nadciągająca katastrofa ekologiczna w wyniku zmian klimatycznych wyprowadziła rzesze młodych ludzi na ulice w proteście przeciw bezczynności dorosłych i rosnącemu zagrożeniu przyszłości - własnej i globu. A ostatnio - mimo pandemii i innych zagrożeń - młodzi ludzie (zwłaszcza dziewczęta) organizowali liczne uliczne demonstracje w obronie praw kobiet. Przed nauczycielami edukacji obywatelskiej stanęły nowe pytania, także ze strony uczennic i uczniów, a równocześnie wyzwania związane ze zdalnym nauczaniem.

Takie jest tło toczącej się pod koniec 2020 roku na forum instytucji Unii Europejskiej ożywionej dyskusji o wartościach i prawach obywatelskich. Z pewnością polscy nauczyciele i nauczycielki stawiają sobie podobne pytania. Warto więc zapoznać się z przyjętą w listopadzie Deklaracją Europejskiej Sieci Edukacji Obywatelskiej (Networking European Citizenship Education - NECE). Jej pełny tekst w języku angielskim można znaleźć tutaj: [Declaration](#), a streszczenie głównych rekomendacji w drugim załączniku.

NECE to nieformalna i ponadpartyjna platforma, zrzeszająca organizacje pozarządowe, publiczne i prywatne instytucje edukacyjne, a także zaangażowanych edukatorów edukacji obywatelskiej (patrz także [NECE](#)). To forum debaty i wymiany doświadczeń, a także wspólnej pracy nad nowymi strategiami edukacyjnymi, we współpracy z podobnymi sieciami edukacyjnymi z rejonu Europy Wschodniej, Morza Śródziemnego i Afryki.

Wspólne stanowisko edukatorek i edukatorów z kilkudziesięciu państw europejskich, w tym z Polski może być swoistym kompasem dla nauczycieli WOS, wychowawców, dyrektorów szkół. „Wspólne” jest zawsze lepsze niż „osobne”. Już sam tytuł Deklaracji – „Rok 2020 – przełomowy moment dla edukacji obywatelskiej w Europie” [2020 – A watershed moment for citizenship education in Europe] podkreśla, że znaleźliśmy się w historycznym momencie zwrotnym, również w edukacji obywatelskiej.

Deklaracja NECE wskazuje na konieczność „nowej priorytetyzacji” edukacji obywatelskiej w związku z nowymi wyzwaniami, przed którymi stoi dziś Europa.

„Europejska przestrzeń edukacyjna” funkcjonuje już zresztą w wymiarze praktycznym (np. program Erasmus+). W rozpoczynającej się wkrótce perspektywie (2021-2027) zwiększy się nacisk na nowe cele UE, takie jak Zielony Ład (*Green Deal*) i Strategię Cyfrową (*Digital Strategy*), a także plan odbudowy, których nie uda się zrealizować bez społecznego wsparcia i obywatelskiej aktywności.

Deklaracja NECE stawia zadania nauczycielkom i nauczycielom edukacji obywatelskiej:

- kreowanie demokratycznego środowiska uczenia się,
- prowadzenie debat na kontrowersyjne tematy,
- kształtowanie aktywności obywatelskiej online i offline.

NECE podkreśla, że przeniesienie życia obywatelskiego do sieci daje nowe impulsy dla społecznego samoorganizowania się, ale też niesie ryzyko wykluczenia cyfrowego i ograniczenia porozumienia między pokoleniami, ze względu na to, że młodzi i starsi używają zupełnie innych mediów społecznościowych.

Pandemia przyspieszyła kształtowania się kategorii „obywateli sieciowych” (*online citizens*), co dotyczy szczególnie ludzi młodych. W tym zakresie to raczej nauczyciele powinni podążać za młodzieżą, inaczej zostaną wykluczeni z rozumienia współczesnych procesów i zdarzeń.

Adresatem Deklaracji są nie tylko władze Unii Europejskiej i państwa członkowskie, ale też regiony, miasta, gminy oraz po prostu - obywatele i obywatelki. Nikt przecież nie ma monopolu na rozwijanie kompetencji obywatelskich i wspieranie społeczeństwa obywatelskiego, to wspólna odpowiedzialność wszystkich.

Deklaracja podkreśla, że szczególne znaczenie mają decyzje władz krajowych. Warto dodać, że koresponduje to z Zaleceniami Rady UE z 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Dokument podpisała również ówczesna minister Anna Zalewska.

W zaleceniach zwraca się uwagę na „wspomaganie rozwijania kompetencji obywatelskich, tak by sprzyjać rozumieniu, czym są wspólne wartości, o których mowa w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej”.

Fundamentalny drugi artykuł unijnego traktatu stwierdza, że Unia opiera się na „wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn”. Deklaracja zauważa też, że „edukacja obywatelska jest niezbędnym akompaniamentem dla głębszej integracji ekonomicznej” Unii Europejskiej.

Pandemia przynosi wiele zagrożeń dla wspólnego działania, a państwa przeglądają się w swoich „krajowych lustrach”, ale - jak podkreśla Deklaracja - nie wolno zapominać o ponadnarodowym podejściu (*transnational thinking*), zwłaszcza, że pokazało ono swą skuteczność. Stąd apel do rządów, by w krajowych programach nauczania większą uwagę zwrócić na „zagrożenia globalne” związane z kwestiami zdrowotnymi i klimatycznymi oraz na „społeczeństwo cyfrowe” i „cyfrową równość obywateli”.

Deklaracja stwierdza, że władze lokalne pełnią wiodącą rolę w tworzeniu „przestrzeni publicznej dla obywateli” (*public spaces for civic uses*), co w fizycznym wymiarze oznacza skwery, budynki publiczne, a także place i ulice jako miejsca obywatelskiego zaangażowania.

Z poziomu europejskiego, poprzez krajowy, regionalny i lokalny schodzimy na poziom szkolnych liderów edukacji obywatelskiej. Autorzy Deklaracji zwracają uwagę na potrzebę sieciowania różnych partnerów poprzez „węzły i sieci” (*hubs and networks*). Sieci powstają oddolnie, a „węzły” mogą tworzyć samorzady terytorialne, czy organizacje pozarządowe.

W dniu ogłoszenia europejskiej deklaracji, po drugiej stronie Atlantyku, Kamala Harris wiceprezydentka-elektka USA w inauguracyjnym przemówieniu przywołała słowa jednego z amerykańskich senatorów: „demokracja nie jest stanem, jest działaniem”. Pamiętajmy o tym, czytając i wdrażając ducha i literę Deklaracji NECE.

Członkowie i członkinie Krajowego Komitetu ds. Europejskiego Roku Edukacji Obywatelskiej przy Ministrze Edukacji Narodowej (2005 r.): Hanna Machińska, Krzysztof Ostrowski, Alicja Pacewicz, Mirosław Sielatycki i Andrzej Wielowieyski (Przewodniczący Komitetu)

*****

Jak podpisać Deklarację NECE?

Sygnatariuszami jej są m.in.następujące instytucje z Polski: Centrum Edukacji Obywatelskiej, Fundacja Szkoła z Klasą, Europejskie Centrum Solidarności, Instytut Spraw Publicznych, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Polska Fundacja im. Roberta Schumana, Fundacja Centrum im. prof. Bronisława Geremka (stale aktualizowana lista znajduje się na s. 10 Deklaracji).

Zachęcamy inne instytucje i organizacje pozarządowe, a także nauczycieli i nauczycielki, ekspertów i ekspertki do pójścia w ich ślady. Wystarczy wysłać mail na adres nece-network@labconcepts.de. Wiadomość powinna zawierać zgodę na użycie na stronie internetowej NECE imienia i nazwiska oraz ewentualnej przynależności instytucjonalnej.

